Tiina Muinonen, Susanna Hoikkala, Julia Rosberg

28.10.2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta

Taustaa

Hallituksen esityksellä lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta (HE 170/2021 vp) toteutetaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan sisältyvä asteittain kiristyvä lastensuojelun sosiaalityön vähimmäishenkilöstömitoitus.

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus sisältyi sosiaali- ja terveysministeriön asettaman lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän (14.3.2019–30.6.2020) ehdotuksiin. Työryhmän ehdotusten pohjalta valmisteltiin hallituksen esitys lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, joka oli laajalla lausuntokierroksella keväällä 2021.

Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa lausunnoilla ollut laaja säädöskokonaisuus päädyttiin vaiheistamaan ja nyt käsillä oleva hallituksen esitys pitää sisällään ehdotuksen ainoastaan lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksesta. Muu osuus lausunnoilla olleesta esityksestä pyritään antamaan eduskunnalle keväällä 2022.

Muutosehdotus

Jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä oma sosiaalityöntekijä, jota lastensuojelulaissa kutsutaan lapsen asioista vastaavaksi sosiaalityöntekijäksi. Sosiaalityöntekijä on virkasuhteessa kuntaan ja hän hoitaa tehtäväänsä aina virkavastuulla. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on erityinen vastuu lapsen edun ja hänen oikeuksien toteutumisessa. Kysymys on vaativasta erityistason asiantuntijatyöstä, joka pitää sisällään vaativaa lapsen edun arviointityötä ja tähän perustuvaa päätöksentekoa sekä lapsen oikeuksien toteutumisen valvontaa. Voimassa olevassa lastensuojelulaissa ei ole rajattu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakasmäärää. Kun yhdellä sosiaalityöntekijällä on liian monta asiakasta vastuullaan, on suuri riski, että yksittäisen lapsen etu ja oikeudet eivät toteudu täysimääräisesti.

Tässä esityksessä ehdotetaankin, että yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voisi olla enintään 35 lasta asiakkaana vuonna 2022 ja 2023. Vuodesta 2024 yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voisi olla enintään 30 lasta vastuullaan. Asiakasmäärää rajaamalla mahdollistettaisiin, että yksittäisen sosiaalityöntekijän työkuorma kevenisi ja hänellä olisi jatkossa tosiasiassa nykyistä paremmin aikaa toteuttaa lastensuojelun sosiaalityötä, kuten rakentaa

luottamusta lasten kanssa, paneutua lasten ja perheiden tuen tarpeisiin sekä toteuttaa sijaishuollon valvontaa.

Mitoitukset koskisivat lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia, ei näin täysi-ikäistyneitä lastensuojelun jälkihuollossa olevia asiakkaita, eikä muita asiakkuuksia mikäli lapsi ei ole samanaikaisesti myös lastensuojelun asiakkuudessa. Mainittua ratkaisua on esityksessä perusteltu sillä, että 0–17-vuotiaan lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen vastuusosiaalityö on luonteeltaan erilaista kuin täysi-ikäistyneen jälkihuollossa olevan nuoren. Esimerkiksi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on merkittävä vastuu lapsen sijaishuollosta ja sijaishuollon aikaisesta päätöksenteosta ja valvonnasta.

Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa ja turvata lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tavoitteiden toteutuminen. Tavoitteen saavuttamiseksi säädettävällä mitoituksella vähennetään sosiaalityöntekijän työkuormitusta ja näin parannetaan sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia perehtyä lapsen asioihin ja mahdollistaa sosiaalityön tekeminen lapsen etua parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaen.

Tavoitteena on parantaa myös sosiaalityön alueellista yhdenvertaisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuun siirto mahdollistaa, että hyvinvointialueilla on suurempina toimijoina lähtökohtaisesti paremmat mahdollisuudet organisoida lastensuojelun sosiaalityötä ja tehdä sisäisiä järjestelyjä, joilla mitoituksen toteutus voidaan turvata.

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus tulee voimaan haastavassa henkilöstötilanteessa. Kun tiukempi mitoitus vuoden 2024 alusta tulee voimaan, tarvitaan arviolta 359 uutta sosiaalityöntekijää. On selvää, että mitoitus edellyttää sosiaalityön koulutuslisäyksiä. Esityksen mukaan sosiaalityön koulutuspaikkoja lisätäänkin 200 paikalla ajalla 2022–2027. Lisäkoulutuspaikkojen määrässä on huomioitu aiemmin vuosina 2020–2022 tehdyt koulutuslisäykset sekä yliopistojen tosiasialliset mahdollisuudet lisätä aloituspaikkoja. Koulutuspaikkojen lisääminen ei kuitenkaan ole ainoa keino vastata henkilöstövajeeseen. Haasteena on saada jo koulutettuja sosiaalityöntekijöitä valitsemaan lastensuojelu ja pysymään lastensuojelun sosiaalityöntekijöinä. Oleellista on myös parantaa työn houkuttelevuutta etenkin juuri työn kuormittavuutta vähentämällä. Asiakasmäärän rajaamisella arvioidaankin olevan positiivisia vaikutuksia lastensuojelun sosiaalityön houkuttelevuuteen.

Kustannukset

Esitys liittyy valtion talouden vuoden 2022 talousarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Henkilöstömitoituksista aiheutuvat kustannukset ovat 4,8 miljoonaa euroa vuosina 2022 ja 2023 sekä vuodesta 2024 alkaen 21,7 miljoonaa euroa vuodessa.

Lisäkoulutuksen (200 lisäkoulutuspaikkaa) rahoitus edellyttää yhteensä 8 miljoonan euron lisärahoitusta vuosina 2022–2027. Aloituspaikkojen lisäystahdista sekä alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen määristä riippuen lisärahoitustarve olisi korkeimmillaan (vuosina 2023–2024) vajaa 2 miljoonaa euroa vuodessa. Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksesta aiheutuvat sosiaalityön koulutuslisäykset on huomioitu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla.

Valtakunnallinen tiedonkeruu sosiaalityöntekijäkohtaisen asiakasmäärän seuraamiseksi ja valvonnan tukemiseksi on suunniteltu tapahtuvan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen olemassa olevaa lastensuojelukyselyä hyödyntäen.

Voimaantulo

Ehdotettu laki on esitetty tulevaksi voimaan 1.1.2022.